

Надія Леонідівна Рабецька,
аспірант кафедри педагогіки,
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського,
вул. Старопортофранківська, 26, м. Одеса, Україна

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНОЇ СФЕРИ

У статті розглядається проблема формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців соціономічної сфери у професійній підготовці. Подано результати констатувального і формувального етапів педагогічного експерименту з формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців соціономічної сфери. Презентовано поетапну реалізацію визначених педагогічних умов формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців соціономічної сфери, подано приклади основних видів занять, що становлять експериментальну методику формування у студентів зазначеного феномена під час навчання в педагогічному закладі вищої освіти.

Ключові слова: майбутні фахівці соціономічної сфери, комунікативна компетентність, педагогічні умови, експериментальна методика.

В умовах інтеграції України до європейського освітнього простору інтенсивно здійснюється модернізація вітчизняної системи освіти, що передбачає вирішення проблеми якісного формування професійної компетентності майбутніх фахівців, у тому числі й соціономічної сфери, здатних реалізувати набуті знання та вміння в професійній діяльності. Зважаючи на це, постає необхідність формування в майбутніх фахівців системи життєво значущих знань, умінь, навичок, розвитку здатності використовувати свій особистісний потенціал. Професійна діяльність фахівців соціономічної сфери належить до типу «людина – людина» і передбачає взаємодію з іншими людьми, що зумовлює необхідність поряд із професійними знаннями та вміннями формування комунікативної компетентності.

Комунікативну компетентність майбутніх фахівців соціономічної сфери визначаємо як інтегративну характеристику особистості, що ґрунтується на сукупності знань, умінь, досвіду організації професійного спілкування і міжособистісної взаємодії на підставі конструктивного діалогу й характеризується мовленнєвою грамотністю, здатністю сприймати й розуміти партнерів по взаємодії, розуміти і застосовувати елементи невербальної комунікації, аналізувати власну діяльність і діяльність інших людей, а також здатністю до комунікативної толерантності, емоційної саморегуляції, емпатії, запобігання й вирішення конфліктів у професійній діяльності.

Проблемі комунікативної компетентності приділяють увагу вітчизняні й зарубіжні вчені в галузі педагогіки і психології: Н. Бібік [1], О. Борисов, О. Васильєва [2], Т. Вольфовська [3], Д. Годлевська [4], О. Колоколова [5], О. Кравченко-Дзондза [6], В. Лунячек [7], Л. Мамчур [8], С. Сорокоумова, В. Ісаєв [9] та ін., які наголошують на тому, що на сучасному етапі розвитку педагогічної науки постає необхідність розв'язання різноманітних проблем, пов'язаних із низьким рівнем комунікативної компетентності молоді.

Незважаючи на значну кількість досліджень, присвячених проблемам професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери, питання формування їхньої комунікативної компетентності під час навчання у вищому закладі освіти залишається актуальним.

Метою статті є висвітлення експериментальної методики формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців соціономічної сфери у професійній підготовці.

Слід зазначити, що за результатами констатувального етапу експерименту достатній рівень сформованості комунікативної компетентності виявили 19,2% майбутніх фахівців-соціономів ЕГ і 20,5% КГ, задовільний рівень – 45,8% респондентів ЕГ і 45,1% КГ, низький рівень – 35,0% майбутніх фахівців ЕГ та 34,4% КГ.

Експериментальна робота проводилась упродовж двох років (2-3 курси) зі студентами Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» і Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка.

Метою формувального етапу експерименту була перевірка дієвості реалізації розробленої структурної моделі формування комунікативної компетентності студентів, що передбачала поетапну підготовку майбутніх фахівців соціономічної сфери шляхом експериментальної методики з упровадженням в експериментальній групі визначених педагогічних умов (систематизація знань майбутніх фахівців щодо варіативності комунікативної взаємодії у соціальній сфері; залучення студентів до розроблення комунікативних моделей поведінки в соціальній сфері; педагогічна підтримка становлення майбутніх фахівців соціономічної сфери як суб'єктів професійної комунікації).

Для досягнення поставленої мети організація освітнього процесу зі студентами-майбутніми фахівцями соціономічної сфери в експериментальній групі передбачала:

– систематизацію знань майбутніх фахівців щодо

варіативності комунікативної взаємодії в соціальній сфері на лекційних заняттях спецкурсу «Основи формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців соціономічної сфери» і таких навчальних дисциплін, як «Психологія», «Педагогіка», «Культурологія», «Українська мова (за професійним спрямуванням)», які проводились у форматі полілогу;

- поглиблення отриманих теоретичних знань на практичних заняттях, у позааудиторній роботі, під час самостійної творчої роботи студентів;
- практичне відпрацювання набутих умінь шляхом залучення студентів до розроблення комунікативних моделей поведінки в соціальній сфері, організації міжособистісної комунікативної взаємодії, рольових і ділових ігор на практичних заняттях, тренінгів комунікативної взаємодії та емоційної саморегуляції, вирішення педагогічних задач, розв'язання конфліктних ситуацій, виконання творчих завдань під час позааудиторної роботи;
- надання педагогічної підтримки у процесі становлення майбутніх фахівців соціономічної сфери як суб'єктів професійної комунікації.

Презентуємо сутність експериментальної методики формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців соціономічної сфери на різних етапах.

На інформаційно-мотиваційному етапі було впроваджено педагогічну умову «Систематизація знань майбутніх фахівців щодо варіативності комунікативної взаємодії в соціальній сфері», що сприяла набуттю студентами необхідних знань щодо сутності комунікативної компетентності як важливої професійної якості професіонала-соціонома. Засобами реалізації зазначеної педагогічної умови виступали лекційні і практичні заняття спецкурсу «Основи формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців соціономічної сфери» і таких навчальних дисциплін, як «Психологія», «Педагогіка», «Культурологія», «Українська мова (за професійним спрямуванням)», на яких поглиблювалися знання студентів щодо майбутньої професійної діяльності загалом і ролі комунікативної компетентності, зокрема. Крім цього використовувалися диспути, дискусії, кейс-стаді, самостійна робота.

Лекційні заняття спецкурсу «Основи формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців соціономічної сфери» проводились у форматі полілогу і були спрямовані на те, щоб студенти не лише отримували знання, а й мали можливість розмірковувати, ставити запитання, висловлювати власну думку щодо порушених на лекціях питань. На лекціях («Комунікативна компетентність фахівця-соціонома», «Специфіка професійного спілкування», «Професійна термінологія фахівців-соціономів», «Специфіка віртуального спілкування», «Сутність комунікативних бар'єрів і причини їх виникнення») розглядалася сутність таких понять, як: «комунікація»,

«комунікативність», «комунікабельність», «компетентність», «комунікативна компетентність»; сутність професійної комунікації, вимоги до здійснення комунікації у професійній сфері, норми й особливості поведінки суб'єктів комунікації, розглядалися комунікативні моделі міжособистісної взаємодії, етика ділових відносин у професійній діяльності фахівця-соціонома; особливості використання в професійній діяльності засобів Інтернету, мобільного зв'язку, електронної пошти тощо; ознайомлювалися із сутністю поняття «комунікативний бар'єр», їх класифікацією (культурні, соціальні, психологічні, нерозуміння (фонетичний, семантичний, стилістичний, логічний), уникнення, бар'єр авторитету тощо.

Закріплення лекційного матеріалу відбувалося під час проведення практичних занять: круглих столів «Моя майбутня професія – допомога людям», «Терміни, професіоналізми, сленги», дискусії «Роль комунікативної компетентності в професійній кар'єрі», семінару «Правила віртуального спілкування», аналізу комунікативних ситуацій тощо.

Для самостійної роботи студентам було запропоновано інтерпретувати вислови видатних людей про спілкування, скласти кросворди з використанням професійної термінології або професіоналізмів.

Зважаючи на те, що годин, відведених на спецкурс, недостатньо для формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців, систематизація знань студентів щодо варіативності комунікативної взаємодії в соціальній сфері здійснювалася також на заняттях таких навчальних дисциплін, як «Психологія», «Педагогіка», «Культурологія», «Українська мова (за професійним спрямуванням)».

Так, на заняттях з навчальної дисципліни «Психологія» студенти ознайомлювалися із психологічними основами спілкування. Обговорювалися такі питання, як: формування позитивного ставлення до спілкування в мікросоціумній групі; спілкування як обмін інформацією; спілкування як взаємодія суб'єктів; спілкування як сприймання та розуміння один одного; функції спілкування (інформаційно-комунікативна, регулятивно-комунікативна, афективно-комунікативна); рівні спілкування: (маніпулювання, конкуренція або суперництво, співробітництво) тощо. Для практичного заняття «Мистецтво маніпулювання» студентам було запропоновано розробити презентації з таких тем, як: «Маніпулювання в сім'ї», «Маніпулювання серед однолітків», «Маніпулювання в казках», «Маніпулювання в мас-медіа».

Заняття з навчальної дисципліни «Педагогіка» було доповнено темою «Молодіжні субкультури та їх вплив на формування особистості» у вигляді міні-лекцій-презентацій. Студенти добирали цікавий матеріал щодо особливостей спілкування в різних молодіжних групах (готи, Емо, геймери, скінхеда тощо).

На лекційних заняттях із навчальної дисципліни

«Культурологія» розглядалися національно-культурні особливості різних народів. Увага студентів зосереджувалася на тому, який вплив на поведінку людей різної національності має віросповідання, національні традиції і культура, манера спілкування і жестикуляції тощо. Особливо важливого значення такі знання набувають сьогодні, коли в нашій країні проживають багато національностей і через непорозуміння, пов'язані з національно-культурними особливостями, виникають різноманітні конфліктні ситуації.

Продовженням лекції стала прес-конференція «Всі ми – люди Землі». Для цього було обрано представників різних національностей (Англія, Туркменістан, Китай, Японія, Америка, Індія, Туреччина, Німеччина та ін.), які повинні були презентувати свою країну, інші студенти стали представниками різних ЗМІ, завданням яких було підготувати для них запитання щодо їхньої культури, поведінки в діловому спілкуванні.

Одне з лекційних занять з навчальної дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» було присвячено ролі мовленнєвої грамотності майбутніх фахівців. Заняття проходило у форматі лекції-бесіди. Разом зі студентами обговорювалися питання «Чому в професійній діяльності важливо володіти мовленнєвою грамотністю?», «Чому ми неправильно говоримо?» тощо.

Використання набутих теоретичних знань здійснювалося на практико-зорієнтованому етапі в ході реалізації педагогічної умови «Залучення студентів до розроблення комунікативних моделей поведінки в соціальній сфері», метою якого виступило формування й відпрацювання майбутніми фахівцями соціономічної сфери практичних умінь у межах спецкурсу «Основи формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців соціономічної сфери», на заняттях якого проводилися рольові й ділові ігри, вправи («Зустріч», «Скажи «Ні», «Інтерв'ю», «Привітання», «Дар переконання», «Знайди пару», «Розповідь від імені предмета», «Незакінчене речення», «Подолання перешкод» тощо), ситуативні завдання, інтерпретація казки («Попелюшка», «Білосніжка», «Три поросятки», «Дюймовочка», «Спляча красуня», «Івасик-Телесик» тощо) з позиції майбутньої професії тощо.

Одним із завдань навчальної дисципліни «Психологія» виступило набуття студентами вмінь і навичок емоційної саморегуляції і конфліктуосталеності, зважаючи на те, що різноманітні конфліктні ситуації доволі часто виникають у професійній діяльності фахівців соціономічної сфери. З цією метою впроваджувалися вправи «Сунічна галявина», «Емоційно заряджені ситуації», «А що діється всередині?», «Вгадай емоцію», «Зобрази емоцію», «Крамниця емоцій» тощо.

На практичних заняттях з навчальної дисципліни «Педагогіка» студенти залучалися до моделювання комунікативних ситуацій, набували навичок вербального і невербального спілкування, проводилися вправи «Електричка», «Імітація»,

«Подарунок», «Заверши спілкування», «Герой казки», «Без маски» тощо.

Метою одного з практичних занять навчальної дисципліни «Культурологія» було ознайомлення майбутніх фахівців-соціономів із ставленням до забобонів, значення однакових жестів у різних народів, манерою вітання тощо. Студентів було розподілено на творчі групи, які повинні були підготувати презентації на такі теми, як «Забобони», «Значення жестів», «Як ми вітаємось», «Нас запросили в гості». На іншому практичному занятті проводився круглий стіл «Діловий етикет в різних країнах».

Практичні заняття з навчальної дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» було доповнено мовними іграми «Коректор» у форматі брейн-рингу, вправами «Відшукай слово» «Ти – стиліст», «Скажи без затримки», «Ти – оратор» тощо.

Індивідуально-розвивальний етап передбачав реалізацію педагогічної умови «Педагогічна підтримка становлення майбутніх фахівців соціономічної сфери як суб'єктів професійної комунікації» і був спрямований на допомогу студентам у вирішенні соціальних, психологічних, особистісних проблем, що заважають їм досягати бажаних результатів у навчанні, самовихованні, комунікативній взаємодії тощо.

Формами, методами і засобами реалізації зазначеної педагогічної умови виступили групові й індивідуальні консультації викладачів, розроблення індивідуальних траєкторій професійного розвитку майбутніх фахівців, виконання індивідуальних творчих завдань, проведення позааудиторних заходів (ток-шоу «Один за всіх», «Кохана, ми вбиваємо дітей», творчий проєкт «Моя телевізійна передача») тощо.

Також на цьому етапі було проведено тренінг комунікативної взаємодії, основними завданнями якого виступили: навчання партнерської стратегії комунікативної взаємодії; розвиток уявлень про себе як суб'єкта комунікативної взаємодії; підвищення особистісної та професійної самооцінки учасників, пошук ресурсів; набуття й закріплення навичок позитивної невербальної і вербальної комунікації; розвиток навичок експресивної виразності; розвиток умінь взаємної підтримки, довіри, емпатії; оволодіння навичками саморегуляції власного емоційного стану; розвиток умінь здійснювати самопрезентацію у групі; вироблення механізму побудови конструктивних взаємовідносин.

За результатами прикінцевого зрізу за методиками, що застосовувалися і на констатувальному етапі, після впровадження в освітній процес розробленої експериментальної методики встановлено, що комунікативна компетентність на достатньому рівні характерна для 39,2% майбутніх фахівців соціономічної сфери ЕГ (було 19,2%) та 24,6% КГ (було 20,5%), на задовільному рівні зафіксовано 48,3% студентів ЕГ (було 45,8%) і 45,9% КГ (було 45,1%), низький рівень засвідчили 12,5% майбутніх фахівців ЕГ (було 35,0%) та 29,5% КГ (було 34,4%).

Отже, цілеспрямована робота з формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців соціономічної сфери сприяла досягненню кращих змін у рівнях прояву зазначеного феномена у студентів експериментальної групи порівняно з контрольною.

На підставі одержаних результатів доходимо висновку щодо доцільності впровадження педагогічних умов формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців соціономічної сфери в освітній процес закладів вищої освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бібік Н. В. Компетентнісний підхід : рефлексивний аналіз застосування / Н. В. Бібік // Основна школа. – 2005. – Вип. 3–4. – С. 45–50.
2. Борисов О. О. Комунікація як спосіб міжособистісної взаємодії [Електронний ресурс] / О. О. Борисов, О. Г. Васильєва. – Режим доступу : <http://uastudent.com/komunikacija-jak-sposib-mizhosobystisnoi-vzajemodii/>
3. Вольфовська Т. Комунікативна компетентність молоді як одна із передумов досягнення життєвої мети / Т. Вольфовська // Шлях освіти. – 2001. – № 3. – С. 13–16.
4. Годлевська Д. М. Формування професійної комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників в умовах педагогічного університету : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.05 «Соціальна педагогіка» / Д. М. Годлевська. – К., 2007. – 21 с.
5. Колоколова Е. В. Формирование коммуникативной компетентности студентов / Е. В. Колоколова. – Саратов, 2012. – 30 с.
6. Кравченко-Дзондза О. Педагогічні умови формування комунікативної компетентності студентів / О. Кравченко-Дзондза // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки : зб. наук. пр. / За ред. проф. А. Л. Ситченка. – Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2016. – № 1 (52). – С. 98–103.
7. Лунячек В. Компетентнісний підхід як методологія професійної підготовки у вищій школі / Вадим Лунячек // Публічне управління: теорія та практика. – 2013. – Вип. 1. – С. 155–162.
8. Мамчур Л. І. Комунікативна компетентність особистості : її роль і значення в успішному спілкуванні / Л. І. Мамчур // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. – 2006. – Ч. 2. – С. 203–209.
9. Сорокоумова С. Н. Специфика профессиональной деятельности специалистов помогающих профессий / С. Н. Сорокоумова, В. П. Исаев // Педагогическое образование в России. – 2013. – № 4 – С. 186–190.

REFERENCES:

1. Bibik, N. V. (2005). Kompetentnisnyi pidkhd: refleksyvnyi analiz zastosuvannia [*Competence approach: reflexive analyses of usage*]. Osnovna shkola, 3–4, 45–50 [in Ukrainian].
2. Borysov, O. O. Komunikatsiia yak sposib mizhosobystisnoi vzaiemodii [*Communication as means of interpersonal*]. O. H. Vasyleva (Ed). Elektronnyj resurs : <http://uastudent.com/komunikacija-jak-sposib-mizhosobystisnoi-vzajemodii/> [in Ukrainian].
3. Volfovska T. (2001). Komunikatyvna kompetentnist molodi yak odna iz peredumov dosiahnennia zhyttievoi mety [*Communicative competence of youth as one of conditions to achieve life goals*]. Shliakh osvity, 3, 13–16. [in Ukrainian].
4. Hodlevska, D. M. (2007). Formuvannia profesiinoi komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv v umovakh pedahohichnoho universytetu [*Communicative competence formation of future social workers in the universities*]. Kyiv [in Ukrainian].
5. Kolokolova, E. V. (2012). Formirovanie kommunikativnoy kompetentnosti studentov [*Communicative competence formation of students*]. Saratov [in Russian].
6. Kravchenko-Dzondza, O. (2016). Pedahohichni umovy formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti studentiv [*Pedagogical conditions of communicative competence formation of students*]. Mykolaiv: MNU imeni V. O. Sukhomlynskoho, 1 (52), 98–103 [in Ukrainian].
7. Luniachek, V. (2013) Kompetentnisnyi pidkhd yak metodolohiia profesiinoi pidhotovky u vyshchii shkoli [*Competence approach as methodology to form professional activity at universities*]. Publichne upravlinnia : teoriia ta praktyka, 1, 155–162 [in Ukrainian].
8. Mamchur, L. I. (2006). Komunikatyvna kompetentnist osobystosti: yii rol i znachennia v uspishnomu spilkuvanni [*Communicative competence of personality and its role and value in successful conversation*]. Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu, 2, 203–209 [in Ukrainian].
9. Sorokoumova, S. N. (2013). Spetsifika professionalnoy deyatelnosti spetsialistov pomagayuschih professii [*Features of professional activity of specialists of caring professions*]. V. P. Isaev (Ed). Pedagogicheskoe obrazovanie v Rossii, 4, 186–190 [in Russian].

*Надежда Леонидовна Рабецкая,
аспирант кафедры педагогики,
Государственное учреждение «Южноукраинский национальный
педагогический университет имени К. Д. Ушинского,
ул. Старопортофранковская, 26, г. Одесса, Украина*

ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНАЯ МЕТОДИКА ФОРМИРОВАНИЯ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ СОЦИОНОМИЧЕСКОЙ СФЕРЫ

В статье рассматривается проблема формирования коммуникативной компетентности будущих специалистов социэкономической сферы, профессиональная деятельность которых относится к типу «человек – человек» и предусматривает взаимодействие с другими людьми, что, в свою очередь, обуславливает необходимость наряду с профессиональными знаниями и умениями формирование у студентов коммуникативной компетентности.

Коммуникативная компетентность будущих специалистов социэкономической сферы определяется как интегративная характеристика личности, основывающаяся на совокупности знаний, умений, опыта организации профессионального общения и межличностного взаимодействия на основе конструктивного диалога и характеризующаяся речевой грамотностью, способностью воспринимать и понимать партнеров по взаимодействию, понимать и использовать элементы невербальной коммуникации, анализировать собственную деятельность и деятельность других людей, а также способностью к коммуникативной толерантности, эмоциональной саморегуляции, эмпатии, предупреждению и решению. Конфликтов в профессиональной деятельности.

Целью статьи выступает презентация экспериментальной методики формирования коммуникативной компетентности будущих специалистов социэкономической сферы в процессе профессиональной подготовки.

Формирующий этап эксперимента предусматривал проверку действенности разработанной структурной модели формирования коммуникативной компетентности студентов путем поэтапной реализации педагогических условий на занятиях спецкурса «Основы формирования коммуникативной компетентности будущих специалистов социэкономической сферы» и таких учебных дисциплин, как «Психология», «Педагогика», «Культурология», «Украинский язык профессиональной направленности».

Информационно-мотивационный этап направлен на углубление знаний студентов о сущности коммуникативной компетентности как необходимого профессионального качества специалиста социэкономической сферы в ходе лекционных и практических (диспуты, дискуссии, кейс-стади) занятий, при выполнении самостоятельной работы.

Использование приобретенных теоретических знаний осуществлялось на практико-ориентированном этапе, целью которого выступило формирование и отработка будущими специалистами социэкономической сферы практических умений во время проведения упражнений, ролевых и деловых игр, презентация, решения педагогических задач и конфликтных ситуаций, интерпретаций сказок с позиции будущей профессии и т. д.

Индивидуально-развивающий этап предусматривал помощь студентам в решении их социальных, психологических, личных проблем, мешающих достижению желаемых результатов в обучении, самовоспитании, коммуникативном взаимодействии и т. д. На этом этапе осуществлялись групповые и индивидуальные консультации преподавателей, разрабатывались индивидуальные траектории профессионального развития будущих специалистов, выполнялись индивидуальные творческие задания, проводились внеаудиторные мероприятия, тренинг коммуникативного взаимодействия и эмоциональной саморегуляции.

Поданы результаты констатирующего и контрольного этапов педагогического эксперимента по формированию коммуникативной компетентности будущих специалистов социэкономической сферы.

Ключевые слова: будущие специалисты социэкономической сферы, коммуникативная компетентность, педагогические условия, экспериментальная методика.

*Nadezhda Leonidovna Rabetskaya,
Postgraduate at the Department of Pedagogy,
State institution "South Ukrainian National Pedagogical University
named after K. D. Ushynsky"
26 Staroportofrankivska Str., Odessa, Ukraine*

EXPERIMENTAL METHODOLOGY OF COMMUNICATIVE COMPETENCE FORMATION OF FUTURE SPECIALISTS IN SOCIONOMIC SPHERE

The article deals with the problem covering communicative competence formation of future specialists in sociэconomic sphere. Their professional activity refers to the type "person-person" and envisages interaction with other people that is conditioned by the necessity to form communicative competence of students as well as professional knowledge and skills.

The communicative competence of the future specialists in the sociэconomic sphere is defined as an integrative

personality characteristic based on the complex of knowledge, skills, experience of organizing professional communication and interpersonal interaction on the basis of a constructive dialogue and characterized by speech literacy, the ability to perceive and understand interaction partners, to understand and use elements of the non-verbal communication, analyse their own activities and other people's activities as well as the ability to communicative tolerance, emotional self-control, empathy, prevention and solution of conflicts in professional activity.

The aim of the article is to present an experimental methodology for communicative competence formation of the future specialists in the socio-economic sphere in the process of professional training.

The forming stage of the experiment included checking the effectiveness of the developed structural model for communicative competence formation of students through the phased implementation of pedagogical conditions into the special course «Fundamentals of communicative competence formation of future specialists in the socio-economic sphere» as well as into these educational disciplines: «Psychology», «Pedagogy», «Culturology», «Professional Ukrainian language».

The information-motivational stage is aimed at deepening students' knowledge concerning the essence of the communicative competence as a necessary professional quality of a specialist in the socio-economic sphere during lectures and seminars (debates, discussions, case studies), while performing independent work. The use of the acquired theoretical knowledge was carried out at a practical-oriented stage, the purpose of which was the formation and development by the future specialists in socio-economic sphere of practical skills while fulfilling exercises, role-playing and playing business games, giving presentations, making solutions of pedagogical tasks and conflict situations, interpreting fairy tales in the viewpoint of the future profession, *etc.*

The individual development stage included the help to students in solving their social, psychological, personal problems that hampered the achievement of the desired results in teaching, self-education, communicative interaction, *etc.* At this stage, group and individual consultations of teachers were carried out, individual trajectories of the future specialists' professional development were developed, individual creative tasks were performed, extracurricular activities were carried out, communication interaction training and emotional self-regulation.

The results of the ascertaining and control stages of the pedagogical experiment on the formation of the communicative competence of the future specialists in the socio-economic sphere are presented.

Key words: future specialists in the socio-economic sphere, communicative competence, pedagogical conditions, experimental methodology.

Подано до редакції: 03.01.2018 р.

Рекомендовано до друку: 15.01.2018 р.

Рецензент: д.пед.н., професор А. М. Бозуш